

STAVRAÐIÐ

SKAL IKKI FYLGJA VIÐ TÍÐINI

– VIT **REIKA** ÍMILLUM **FREMMAND** MÁL Í **STOVUNI** ALLAR TEIR **MONGU** TÍMARNAR, **SJÓNVARPIÐ** ER TENDRAÐ. **MEÐAN** VIT SLURKA **KAFFI** OG ETA RÆSTAN **FISK** OG **SPÆLA** VIÐ **BØRNINI**, FER OKKURT **FREMMANT** MÁL ÍGJØGNUM **OYRUNI**. TAÐ **MÁLIÐ** SKAL **IKKI** INN Í OKKARA **STAVRAÐ**. TAÐ ER **ALLASTAÐNI**, MEN HAR INN **SLEPPUR** TAÐ IKKI, SIGUR **JONHARD MIKKELSEN**, MÁLRÁÐSLIMUR, IÐ VIT HAVA **TOSAÐ** VIÐ UM FØROYSKA **STAVRAÐIÐ**

SAMRØÐA

Eyðun Klakstein
eydun@socialur.in.fo

Jonhard Mikkelsen er ein av teimum, sum myndaði meirilutan í Málráðnum, ið mælti til at varðveita føroyska stavraðið, sum tað er, og ikki taka bókstavir sum c, q, z og w inn í stavraðið.

Hann vísar á, at seinastu 20 árinu hava føroyingar fingið orðabækur við umleið 600.000 leitiordum, og eingir stavsetingartrupulleikar hefur verið. Allur tann føroyski parturin av teimum 600.000 orðunum er stavaður við føroyska stavraðnum. Hann heldur, at tað er heilaspuni, at kalla føroyska stavraðið fyri ein trupulleika.

– Sum við øllum øðrum arbeiði her á landi, vórðu kilar settir í málmenningararbeiðið longu fyri 120 árum síðan. Tvíningurin hefur verið sjónskari við hvørt og minni sjónskur við hvørt. Fyri nøkrum árum síðan tók seg upp ein áhugabólkur, sum skuldi virka sum eitt hermót at seta upp ímóti tí málmenningararbeiði, ið hevði eyðkent framgongdina nú seinastu hálvu öldina við nógnum nýggjyrðum fyri avbronglað donsk orð, við eldri orðum í nýggjum hami, við fakligum orðingum, sum høvdu verið tungar at syfta áður. Tann stevnan hefur rist málsliga hjálparloysið av okkum seinastu hálvu öldina, sigur Jonhard Mikkelsen. Og hann heldur fram:

– Roynt varð so fyri tveimum árum síðan at trygda ein vanlukkuligan kila heilt inn í málsliga mergin, tá ið ávísir politikarar drógu spurningin inn á ting og fløktu alt upp í ein vasa. Frammanundan var tað bara vanlig ósemja, ymsar áskoðanir millum manna, nú varð tað álvarsligari, tí grasrøturnar høvdu krøkt í seráhugabólk á tingi.

– Teir skaptu ein trupulleika, ið ikki var. Teir uppfundu ein trupulleika. Teir fløktu eitt mál, ið var greitt. Teir ætlaðu at veikja tað einasta óbroytiliga, vit hava í føroyskum, nevniliga stavraðið, og gera tað ávirkiligt fyri tilvildarligum

politiskum hugburði og meiningum hjá einstaklingum. Hevði tað hent, hevði tað elvt til eina vanlukku, sum hevði fingið alt málarbeidið út á bláman.

Sagt verður, at vit mugu síggja veruleikan, sum hann er. Er tað ikki nakað um tað?

– Hvussu vit síggja veruleikan hefur einki við stavraðið at gera. Vit hava seinastu 20 árinu fingið føroyskar orðabækur við uml. 600.000 leitiordum. Eingin hefur enn gjørt vart við nakran stavsetingartrupulleika. Eingin. Allur tann føroyski parturin av teimum 600.000 orðunum er stavaður við føroyska stavraðnum. Orðini mynda allan tann veruleika, vit eru í, og tann veruleikin talar sítt greiða mál: trupulleikin er heilaspuni.

– Hoyri politikarar siga, at stavraðið má fylgja við tíðini. Tað er júst tað, ið tað ikki skal. Tað má ómøguliga verða ávirkað av »tíðini«, eingin politisk meining, einki tíðarrák, eingin móti, ein tilflyting, EINKI tilíkt má ávirka stavraðið. Tí alt tað, ið er »tíðin« er broytiligt, »tíðin« hefur ymskan dām, og fólk ið »tíðini« hefur ymskan hugburð, sum fyri alt í verðini ikki má sleppa í nánd av stavraðnum. Í stavraðinum liggur myndaliga talað mergurin í málinum, okkara málsliga DNA, og tað má eingin sleppa at ávirka so hissini, tí onkur eitt skifti hefur fingið vald og heldur tað vera fikst.

– Tað ljóðar sum um veruleikin bara broytist her. Íslendingar, sum annars hava nógva meira samskipti við USA, Týskland, Spania og onnur lond enn vit, broyta ikki sítt stavrað. Orsøkin er, at teir vita, hvat ið er íslendskt, amerískt, spanskt og annað. Júst sum vit vita tað. Eingin fremmandur stavur sleppur inn í teirra stavrað, tí tað er gjørt til íslendskt og ikki onnur mál. Júst sum vit gera. Okkara stavrað er til okkara mál. Og vit læra tíðliga nógv onnur mál, og har venja vit eygað at síggja c og q og aðrar stavir úr øðrum málum. Børnini læra danskt tíðliga og enskt og summi týskt og seinni fransk og spanskt. Ymisk mál

við ymsum stavroðum, sum vit læra so hvørt. Stavraðini hava ongantið verið trupulleiki.

– Harumframt hefur føroyskt eina stavraðan (alfabetisering) umframt, ið ger tað heilt klárt, hvar ymsu fremmandu stavirnir standa t.d. í føroyskum orðabókum ella á bókasøvum. Her er bundið um heilan fingur.

– Tað at allar orðabøkurnar eru skrivaðar við einum stavraði, ið hefur staðið sína roynd seinastu 160-170 árinu, prógvar, at tað riggar. Riggar tað, skalt tú hvørki broyta ella væla um tað.

Hví hava vit stavrað?

– Endamálið er, at stavirnir og stavsamansetingar megna at endurgeva øll ljóð í málinum. Okkara stavir megna ta uppgávuna til fulnar. Vit hava harumframt lúkað burtur ivasurningar og gjørt stavsetingina einfaldari við ikki at taka td stavin c inn í raðið, tí tann stavurin kappast stundum við s stundum við k, so vit hava bara endurgivið c við s, tá ið hann hefur s-ljóð, og k-, tá ið hann hefur k-ljóð.

– Øll stavrøð, vit hava kannað, eyðmerkja sínar stavir. Evropeisk mál kunnu hava rættiliga ymisk stavrøð, tí málini eru so mikið ymisk. Í sambandi við øll hesi stavrøð stendur altíð: »Kortini verða hesir stavir (so verða teir nevndir) brúktir í fremmandum sernøvnum og fremmandum orðum, sum eru í okkara máli.«

– Júst sum hjá okkum. Hetta er okkara stavrað, og hesir ávísu stavir verða brúktir í fremmandum orðum og sernøvnum – sum stendur viðmerkt í móðurmálsorðabókini. Tí eitur Áge Áge í Føroyum eins væl og í Danmark. Men tað ger ikki, at vit flyta á inn í stavraðið, tí á er ikki ein føroyskur stavur. Á verður ikki føroyskur stavur, tí hann umboðar einki føroyskt ljóð. Hetta hefur einki við kenslur at gera. Sama hvussu fittur Áge er. So sleppur á ikki inn í stavraðið.

– Og so koma vit til kjarnan. Føroyska stavraðið er til føroyska málið,

og eru x, ñ, q, ü, ç ä, á ikki stavir, ið umboða føroysk ljóð, so hava teir einki at gera í stavraðnum. Tað er sára einfalt. Og tað er hetta skottið, ið summi vilja hava brotið niður, men sum stórir og sannførandi meirluti í Málráðnum mælir frá at gera.

Men kunnu stavirnir verða brúktir kortini?

– At teir verða brúktir í fremmandum sernøvnum sum til dømis Łukasz Cieślęwicz, sum spælir í B36, er í lagi, men tað ger ikki, at teir sleppa inn í stavraðið, tí okkum tørvar teir ikki. Hví? Tí vit hava longu loyst trupulleikan. z er umboðað við s, og x av ks og w við v. Og tað skerst ikki burtur, at Hector verður framborið Hektor og átti at verið skrivað við k á føroyskum. Nú er navnalóggávan so mikið lagalig, at eitur abbin Hector, so kann abbaddóttirin verða stavað Hectoria – men á føroyskum eitur hon framvegis Hectoria, og rættast hevði verið at stavað hana við k, tí øll siga k. Tað stutta: vit hava ein stav, ið umboðar ljóðið, og tað ger lívið munandi lættari hjá børnum okkara, tá ið tey taka síni fyrstu fet inn í tann mangan torgreidda málheimin.

– Fremmand orð og fremmand nøvn eru í okkara máli, júst sum fremmand fólk bígva her og fremmand vøra verður seld her. Soleiðis hefur altíð verið. Og tað fer bara at vera meira og meira, tí skjótt verða stór lið av kinverjum her, og teir fara eisini at hava sítt málsliga góðs við sær, sum bretar á sinni í Vágum. Og umframt alt tað fremmandu hava vit í mong ættarlið elskað og dyrkað stavifeilir hjá tilvildarligum donskum prestum og dyrkað ørar danskar týðingar av føroyskum staðanøvnum og mangt, mangt annað ófatiligt. Men alt hatta er í málinum – og eingin ætlar sær at gera nakað við tað. Einki sum helst. Viljam við w og kristina við c og alt tað, vit eru so von við.

– Vit reika ímillum fremmand mál í stovuni allar teir mongu tímarnar,